УДК 159:923.37

ШТУЧЕНКО Ірина Євгенівна

здобувач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

НАСТАНОВИ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО МАЙБУТНЬОГО ЯК КОМПОНЕНТ КАР'ЄРНОГО РІШЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У даній статті розглянуто основні підходи у вітчизняній та зарубіжній літературі, пов'язані з проблемою психологічної детермінації формування кар'єрної спрямованості та впливу професійних настанов на кар'єрне рішення. Визначено провідні типи кар'єрної спрямованості: горизонтальний, вертикальний, мішаний тип (суміщення горизонтального та вертикального), горизонтальний тип з творчим компонентом на зразок хобі. Наведено результати дослідження характеристик професійних настанов у студентів технічних ВНЗ у період навчання у кожній групі досліджуваних. Виявлено особливості характеристик професійних настанов у групах досліджуваних з різною кар'єрною спрямованістю та їхній вплив на формування кар'єрного рішення.

Ключові слова: *настанова, професійна настанова, кар'єрна спрямованість, кар'єрне рішення.*

Постановка проблеми. У сучасній соціально-економічній ситуації перед психологічної наукою гостро постають актуальні проблеми, пов'язані з плануванням студентською молоддю власної професійної кар'єри, тому що саме даний процес надає можливість людині реалізувати свої нахили, здібності, можливості та потреби. Протягом навчання у вищому навчальному закладі відбувається формування кар'єрної спрямованості індивіда, що, у свою чергу, відображається в специфіці постановки кар'єрних цілей та розробки планів, які визначають успішність кар'єрно-професійного розвитку в цілому. Психологічною детермінацією професійної спрямованості особистості виступають наступні компоненти: потреби, інтереси, цілі, цінності, настанови (Є.П. Ільїн, Л.І. Божович, С.Л. Рубінштейн, Г. Олпорт, О.М. Леонтьєв), які визначають не тільки вибір професії, але також її кар'єрну спрямованість.

На жаль, не завжди після закінчення вищого навчального закладу молода людина може повноцінно реалізувати своє кар'єрне рішення. Перед установами вищої освіти постає завдання підготовки фахівця з високим рівнем професійної компетентності, що передбачає

© І.Є. Штученко, 2016

реалізацію здібностей особистості та її задоволення професією. Тому проблема вивчення впливу професійних настанов на формування кар'єрної спрямованості у студентів технічних спеціальностей є актуальною.

Мета дослідження: дослідити характеристики професійних настанов у студентів технічних ВНЗ із різною кар'єрною спрямованістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна кар'єра формується під впливом мотивів, цінностей, настанов, здібностей, які виступають мотивацією поведінки особистості. Великий вплив на формування стилю професійної діяльності, визначення її стратегічних орієнтирів здійснюють професійні настанови. Таким чином, не можна не відмітити важливість впливу професійних настанов на вибір кар'єрної спрямованості.

Поняття «настанова» (аттітюд) слід розглядати не як взагалі ставлення, особистісну позицію щодо якогось предмета, явища, людини, а як диспозицію – готовність до визначеної поведінки в конкретній ситуації. Настанова – це позиція, яка міститься у визначеному ставленні до встановлених цілей або задач та виражається у готовності до діяльності, що спрямована на її здійснення (С.Л. Рубінштейн) [13; 14; 15].

На думку Г. Спенсера, настанова висловлює ту позицію людини, якої вона дотримується під час розгляду певного питання та спираючись на яку, безпосередньо відчуває та визнає допустимість або неприпустимість даного положення [3; 4].

Г. Олпорт розглядає поняття настанови «як стан душевної та нервової готовності, який створюється в процесі набуття досвіду, який здійснює певний вплив на динаміку активності людини та надає напрям поведінки, що здійснюється стосовно пов'язаних із настановою предметів та ситуацій». О.М. Леонтьєв тлумачить настанову як особистісний сенс, «який породжується співвідношенням мотиву та цілі» [3; 4].

Під професійними настановами розуміється така соціально-психологічна схильність особистості до сприйняття, оцінки та дії, котра визначає характер здійснення професійної діяльності. Вони розглядаються як сенсові утворення, що фіксують, закріплюють у свідомості індивіда визначені стратегії, сприйняття, дії. Професійні настанови формуються на базі мотивів та цілей професійної діяльності та функціонують на засадах мотивації, а також виступають як ієрархічно більш високий рівень, ніж професійні наміри та професійні рішення.

До поняття «професійні настанови» різні дослідники вкладають різний зміст: «прагнення оволодіти професією, отримати спеціальну

підготовку, домогтися в ній успіху, певного соціального статусу» (А.К. Маркова); готовність суб'єкта до виконання обов'язків, норм, розпоряджень у контексті даної професійної ролі, яка включає в себе як психологічну схильність (позитивне відношення) до визначеної професійної діяльності, так і професійну вмілість для виконання цієї діяльності (К.М. Левітан); «активний вибір задач та моделювання у відповідності з ними власної поведінки» (І.М. Кондаков) [6; 9; 10].

На думку Є.В. Джавахишвіли, професійна настанова уособлює цілісне утворення, що регулює та спрямовує психофізичні сили особистості для здійснення власної професійної діяльності.

Професійна настанова – сукупність компонентів, які відображають сприйняття людиною професійної діяльності у відповідності до її інтересів, мотивів, потреб, прагнень у професії та сприяють формуванню образа «*Я*-професіонала», а також здійсненню професійної самореалізації [1; 2]. Вона містить:

– систему орієнтацій суб'єкта професійного розвитку на соціальні вимоги щодо оволодіння професійною діяльністю, психологічна готовність до рішення специфічних вікових задач входження до світу професій [8];

– інтегральні психологічні утворення різного ступеня усвідомлення, що виконують системотвірну функцію, яка виявляється в утриманні цілісності психологічної системи, включає до себе професійну діяльність, яка діє «тут і зараз»; особистість професіонала «в його продовженні до об'єктивної реальності, у єдності з тією частиною об'єктивного світу, яка має для нього значення, сенс, цінність» [17].

Г.О. Матіна виділяє три типи настанов залежно від рівня їх функціонування:

1) рівень сенсу діяльності (рівень професійної свідомості та самосвідомості);

2) рівень безпосередньої діяльності (рівень загальних стратегій поведінки);

3) рівень ситуативний (тактика, індивідуальне реагування) [11].

Як різновид професійної настанови виділяється учбово-професійна настанова, що розглядається в контексті становлення спеціаліста та його готовності до здійснення професійної діяльності.

Учбово-професійна настанова як готовність сприймати, усвідомлювати, оцінювати та в подальшому здійснювати професійну діяльність передбачає формування професійних знань, умінь, розвиток індивідуально-психологічних властивостей особистості майбутнього спеціаліста, котрі визначають особливості виконання професійної діяльності, а також наявність тих чи інших важливих для професії

якостей, характеристик, професійних цілей, планів, ставлень, прогнозів та оцінок.

У структурі учбово-професійних настанов виділяють цільовий, операціональний та сенсовий рівні. Цілі визначаються мотивами, де конкретизуються потреби, котрі обіймають домінантне положення в ієрархії потреб майбутньої професійної діяльності та складають «сутність» особистості майбутнього спеціаліста-професіонала.

Операціональний рівень учбово-професійної настанови майбутнього спеціаліста включає до себе систему дій, які спрямовані на розв'язання учбово-професійних задач, та здійснення дій, які розкривають суб'єктивну позицію індивіда стосовно майбутньої професійної діяльності.

Сенсовий рівень учбово-професійної настанови вказує на ставлення студента до тих об'єктів професійної діяльності, які мають особистісний сенс (студента до себе як до майбутнього спеціаліста-професіонала, до певної діяльності) під час оволодіння майбутньою професією, що в остаточному результаті формує професійну позицію майбутнього спеціаліста [2; 5].

Структурні компоненти учбово-професійної настанови майбутнього спеціаліста визначаємо відповідно до класичної структури соціальної настанови:

- когнітивний компонент – це усвідомлення об'єкта учбово-професійної настанови (учбово-професійної діяльності), тобто знання, переконання, подання, судження студентів, які утворилися в результаті пізнання даного об'єкта;
- афективний компонент – емоційна оцінка об'єкта (учбово-професійної діяльності), почуття симпатії або антипатії до нього, уособлює різні емоції, почуття, переживання, які пов'язані з об'єктом учбово-професійної настанови студента;
- поведінковий компонент – готовність та намір діяти відносно до об'єкта (учбово-професійної діяльності), представлений як безпосередньою поведінкою, так і різними очікуваннями, прагненнями, задумами, планами дій майбутнього спеціаліста. В цілому, учбово-професійна настанова представляє собою взаємозв'язок усіх позначених компонентів, який включає усвідомлення, оцінку та готовність діяти. Незважаючи на те, що учбово-професійна настанова як різновид настанови соціальної розглядається як сумарна оцінка або оціночна реакція, в якості основовирішального структурного компоненту даного явища належить визначити когнітивний компонент [7; 8].

Таким чином, аспект професійних настанов майбутніх інженерів із різною кар'єрною спрямованістю залишається недостатньо розробленим, що викликало потребу в проведенні дослідження з

метою виявлення особливостей професійних настанов у майбутніх інженерів із різною кар'єрною спрямованістю.

Завдання емпіричного дослідження полягали 1) у визначенні спрямованості кар'єрних орієнтацій серед майбутніх інженерів у сфері професійної діяльності; 2) у визначенні та аналізі характеристики декларованих настанов щодо професійного майбутнього у студентів технічних ВНЗ із різною кар'єрною спрямованістю; 3) у визначенні та аналізі характеристик неусвідомленого рівня настанов щодо професійного майбутнього в середовищі студентів технічних вищих навчальних закладів із різною кар'єрною спрямованістю.

Для визначення кар'єрної спрямованості студентів, а також особливостей соціальних настанов у професійній діяльності нами було здійснено емпіричне дослідження, в якому брали участь 271 студент (юнаки і дівчата у віці 18-20 років), які навчаються в Національному технічному університеті «ХПІ» на факультетах «Комп'ютерно-інформаційні технології» та «Інженерно-фізичний».

Діагностичним інструментарієм є наступні методи дослідження:

1. Анкетування. Для характеризування свідомо декларованих студентами напрямків кар'єрних орієнтацій;

2. Метод репертуарных решіток (Дж. Келлі) [16]. Для вивчення характеристик професійних настанов особистості;

3. Статистичні методи: t-критерій Ст'юдента. Для визначення статистичної значущості отриманих результатів дослідження.

За допомогою анкетування були визначені провідні типи кар'єрної спрямованості. Серед них: горизонтальний тип (характеризує потребу у професійному розвитку), вертикальний тип (притаманна потреба в управлінні людьми, проектами), мішаний тип (суміщення горизонтального та вертикального, потреба в професійному розвитку та управлінні одночасно), горизонтальний тип з творчим компонентом на зразок хобі (потреба в професійному розвитку з урахуванням хобі), невизначений тип кар'єрної спрямованості.

За результатами проведеного анкетування всі досліджувані були поділені на 5 груп**:** 1) група осіб, серед яких переважає спрямованість на горизонтальну кар'єру (ГКС), 54 особи; 2) група осіб, у яких переважає спрямованість на вертикальну кар'єру (ВКС), 42 особи; 3) група осіб зі змішаною спрямованістю (одночасно горизонтальна та вертикальна (ГВКС), 59 осіб; 4) група осіб, серед яких переважає спрямованість на горизонтальну кар'єру з творчим компонентом (ГХКС), 49 осіб; 5) група з невизначеною спрямованістю (НКС), 67 осіб. В усіх групах в подальшому були досліджені особливості емоційного сприйняття важливих соціальних понять, пов'язаних з кар'єрною спрямованістю за допомогою КТС.

Методика репертуарних решіток призначена для виявлення професійних настанов відповідної кар'єрної спрямованості, які переважають: «гарний спеціаліст», «дослідник», «проектувальник», «управлінець», «бізнесмен», «вільний художник» [16]. У процесі дослідження застосовували порівняння образу «*Я*» та відповідного професійного поняття.

Отримані результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники індексів співпадінь у інженерів з різною кар'єрною спрямованістю (X±δ)

Професійні настанови	Спрямованість на вертикальну кар'єру	Спрямованість на горизонтальну кар'єру	Спрямованість на горизонтальну кар'єру з творчим компонентом	Спрямованість на горизонтальну та вертикальну кар'єру одночасно	Невизначена спрямованість
Гарний спеціаліст	3.68± 0.945	3.53± 1.164	2.92± 0.875	3.09± 0.987	2.94± 0.123
Дослідник	3.62± 1.243	4.01± 1.987	4.15± 1.678	3.89± 0.765	3.66± 1.235
Проектувальник	3.56± 0.987	3.53± 1.232	3.92± 1.689	4.72± 1.243	3.78± 1.563
Управлінець	2.81± 1.452	2.33± 0.986	2.61± 1.576	2.36± 0.687	2.11± 0.998
Бізнесмен	3.43± 1.576	2.45± 1.112	3.30± 1.978	2.72± 1.101	2.52± 0.674
Вільний художник	3.87± 1.465	4.61± 1.476	3.38± 1.674	3.78± 1.873	4.58± 1.756

У результаті дослідження отримано результати співпадінь професійних настанов з категорією образа «*Я*». Індекси свідчать про злиття (або відокремлення) даних понять та образа «*Я*», тобто про актуальність (неактуальність) даних професійних настанов серед представників кожної групі досліджуваних.

Згідно з результатами дослідження, у кожній групі виявилася власна характеристика особливостей професійних настанов, пов'язаних з кар'єрним рішенням.

В усіх групах досліджуваних найменший індекс співпадінь отримано щодо поняття «управлінець», що свідчить про неактуальність потреби в управлінській діяльності у даному віці.

У групі досліджуваних зі спрямованістю на вертикальну кар'єру найбільші індекси співпадінь отримано щодо поняття «вільний художник», «гарний спеціаліст», що свідчить про актуальність даних понять та про бажання бути вільними від організаційних правил, розпоряджень, обмежувань, а також мати фінансовий статок, таку професійну діяльність, де можливо реалізувати свої здібності, досягти успіху. Створення власного бізнесу – вершина кар'єри в розумінні таких індивідів.

У групі досліджуваних зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру найбільші індекси співпадінь отримані щодо понять «вільний художник», «дослідник», що свідчить про потребу професійної діяльності, яка пов'язана з бажаннями бути фрілансером, дауншифтером, тобто людиною, яка займається цікавою, улюбленою роботою у вільному режимі, самостійно планувати свої справи. Мета кар'єрної діяльності – створювати щось нове: системи, методи, матеріали.

У групі досліджуваних зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру з урахуванням хобі, а також у групі досліджуваних із однаково вираженими напрямами спрямованості на горизонтальну та вертикальну кар'єру найбільші індекси співпадінь отримані у зв'язку із поняттями «дослідник», «проектувальник», що свідчить про бажання професійної діяльності, яка спрямована на отримання нових знань щодо розвитку людини, суспільства, навколишнього середовища, створення нових матеріалів, процесів, обладнань, систем або методів та їх подальше удосконалення; розроблення робочих проектів, систем автоматизації, проектування та будівництво нових підприємств.

У групі досліджуваних із невизначеною спрямованістю щодо кар'єри найбільші індекси співпадінь отримані у зв'язку із поняттям «вільний художник», що свідчить про бажання працювати самостійно, мати можливість бути вільними від організаційних правил, обмежень, незалежними та автономними.

В таблиці 2 відображена оцінка достовірності відмінностей між групами досліджуваних (за t-критерієм Ст'юдента).

Таблиця 2

Оцінка достовірності відмінностей між групами досліджуваних (за t-критерієм Ст'юдента)

Професійні настанови	t (ГКС-ГВКС)	t (ГКС-ВКС)	t (ГКС-ГХКС)	t (ГКС-НКС)	t (ГВКС-ВКС)	t (ГВКС-ГХКС)	t (ГВКС-НКС)	t (ВКС-ГХКС)	t (ВКС-НКС)	t (ГХКС-НКС)
Гарний спеціаліст	1.78	0.32	1.32	1.73	**2.12***	0.49	0.05	1.74	1.93	0.34
Дослідник	0.24	0.98	**2.35***	0.69	0.65	1.36	0.47	**3.12****	0.32	**3.12****
Проекту-вальник	1.83	0.14	0.66	1.06	1.57	**2.51***	0.65	0.57	0.96	0.45
Управлі-нець	0.89	1.43	0.21	0.54	0.5	0.75	1.6	1.34	1.96	0.63
Бізнесмен	**2.74***	3.46**	0.94	0.32	0.41	1.68	**2.31***	**2.23***	**2.95****	0.57
Вільний художник	**3.5****	**2.23***	1.96	0.08	1.68	1.93	**3.92****	0.49	**2.34***	1.68

*Примітка: * – p≤0,05; ** – p≤0,01 – ступінь достовірності відмінностей за t-критерієм Ст'юдента.*

Між усіма групами досліджуваних існують відмінності за певними показниками. Всі розбіжності є значущими за критерієм Ст'юдента.

Між групою досліджуваних зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру та групами досліджуваних зі спрямованістю на вертикальну та мішану кар'єру, а також групою з невизначеною спрямованістю кар'єри та групою зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру з урахуванням хобі існують значущі відмінності за показниками «бізнесмен», «вільний художник».

Висновки та перспективи подальших розвідок. Серед психологічних детермінант формування кар'єрної спрямованості професійні настанови грають важливу роль під час обрання певної професії, в процесі формування кар'єрної спрямованості та розглядаються дослідниками як сукупність компонентів, що відображають інтереси, мотиви, потреби, готовність до розв'язання задач входження до світу професії, як сенсові утворення, що закріпляють у свідомості визначені стратегії, оцінки дій, регулюють та

направляють зусилля особистості для здійснення своєї власної професійної діяльності.

Виділено групи студентів з різним провідним кар'єрним спрямуванням: горизонтальне, вертикальне, горизонтальне та вертикальне одночасно, горизонтальне з урахуванням хобі. Виявлено особливості характеристик професійних настанов у середовищі студентів із різною кар'єрною спрямованістю.

В усіх групах досліджуваних найменший індекс співпадінь отримано щодо поняття «управлінець». Це свідчить про неактуальність потреби в управлінській діяльності в студентському віці. Отримані дані говорять про те, що у групах досліджуваних зі спрямованістю на вертикальний та мішаний тип кар'єри потреба в управлінській діяльності на декларованому та неусвідомлюваному рівнях виявляється по-різному.

Варто відмітити, що в усіх групах досліджуваних, за винятком групи зі спрямованістю на вертикальну кар'єру, професійному розвитку надано найменшу перевагу.

У групі досліджуваних зі спрямованістю на вертикальну кар'єру характеристики професійних настанов свідчать про бажання бути вільними від організаційних правил, обмежень; мати фінансовий статок, можливість реалізації своїх здібностей, талантів.

Серед досліджуваних зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру характеристики професійних настанов свідчать про бажання індивідів займатися цікавою, улюбленою роботою, створювати нові системи, методи, матеріали.

У групах досліджуваних зі спрямованістю на горизонтальну кар'єру з урахуванням хобі, а також у групі досліджуваних з мішаним типом кар'єри характеристики професійних настанов свідчать про бажання професійної діяльності, спрямованої на розробку та проектування нових проектів, підприємств.

Виявлено помітну частину досліджуваних, які не визначилися з кар'єрним рішенням та мають нечітке уявлення щодо свого професійного майбутнього.

Таким чином, дані, отримані під час вивчення професійних настанов у студентів, свідчать, що для значної частини досліджуваних професійні настанови відносно професійної діяльності, формування кар'єрного рішення не є актуальними. Це говорить про необхідність розробки системи психологічного супроводу в період навчання у ВНЗ з метою підвищення рівня усвідомлення молодими людьми своїх потреб та можливостей у сфері професійної діяльності та подальшого їх коригування.

Список використаних джерел

1. Акопов Г.В. Социальная психология образования / Г.В. Акопов. – М.: МПСИ – Изд-во «Флинта», 2000. – 296 с.

2. Акопов Г.В. Диагностика профессионального сознания (учебно-профессиональные установки). Методическая разработка / Г.В. Акопов. – Самара : Изд-во СГПУ, 2004. – 44 с.

3. Андреева Г.М. Зарубежная социальная психология XX столетия: Теоретические подходы: Учебное пособие для вузов / Г.М. Андреева, Н.Н. Богомолова, Л.А. Петровская. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 288с.

4. Асмолов А.Г. О соотношении понятия установки в общей и социальной психологии / А.Г. Асмолов, М.А. Ковальчук // Теоретические и методологические проблемы социальной психологии. – М., 1977.

5. Варфоломеева Т.П. Динамика учебно-профессиональных установок студентов-психологов в процессе профессиональной подготовки в вузе: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.05 / Т.П. Варфоломеева. – Самара, 2004. – 22 с.

6. Кондаков И.М. Диагностика профессиональных установок подростков / И.М. Кондаков // Вопросы психологии. – 1997. – № 2. – С. 122–130.

7. Краснорядцева О.М. Формирование профессионального образа мира как специальная задача высшего образования / О.М. Краснорядцева // Проблемы образования в Казахстане. – 1993. – № 3. – С. 15–16.

8. Кудрявцев Т.В. Психологический анализ динамики профессионального самоопределения личности / Т.В. Кудрявцев, В.Ю. Шегурова // Вопросы психологии.– 1983. – № 2. – С. 51–60.

9. Левитан К.М. Личность педагога: становление и развитие / К.М. Левитан. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – 169 с.

10. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М., 1996. – 308 с.

11. Матина Г.О. Профессиональные установки в деятельности педагогов / Г.О. Матина. – СПб. : АКД, 1999. – 156 с.

12. Надираишвили Л.А. Понятие установки в общей и социальной психологии / Л.А. Надираишвили. – Тбилиси, 1974. – 140 с.

13. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2007. – 713 с.

14. Узнадзе Д.Н. Теория установки / Д.Н. Узнадзе. – М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОДЭК», 1998. – 448 с.

15. Узнадзе Д.Н. Экспериментальные основы исследования установки / Д.Н. Узнадзе // Психологические исследования.– М., 1966. – С. 44–50.

16. Франселла Ф. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам / Ф. Франселла, Д.Ф. Баннистер. – М. : Прогресс, 1987. – 236 с.

17. Шептенко О.Б. Системная детерминация профессиональных установок в реальной жизнедеятельности : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, история психологии» / О.Б. Шептенко. – Барнаул, 1998. – 20 с.

И.Е. Штученко

УСТАНОВКИ ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО БУДУЩЕГО КАК КОМПОНЕНТ КАРЬЕРНОГО РЕШЕНИЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В данной статье рассмотрены основные подходы в отечественной и зарубежной литературе, связанные с проблемой психологической детерминации формирования карьерной направленности, и влияние профессиональных установок на карьерное решение. Определены ведущие типы карьерной направленности: горизонтальный, вертикальный, смешанный (совмещение горизонтального и вертикального), горизонтальный тип с творческим компонентом. Приведены результаты исследований характеристик профессиональных установок у студентов технических вузов в период обучения в каждой группе испытуемых. Выявлены особенности характеристик профессиональных установок в группах испытуемых с разной карьерной направленностью и их влияние на формирование карьерного решения.

Ключевые слова: *установка, профессиональная установка, карьерная направленность, карьерное решение.*

I. Shtuchenko

AN ATTITUDE ABOUT PROFESSIONAL FUTURE AS A COMPONENT OF A TECHNICAL STUDENTS' CAREER DECISION

In the given article the main approaches in both native and foreign literature related to the problem of psychological determination of career orientation formation and the influence of professional counseling on career decisions are studied. The leading types of career orientation: horizontal, vertical, mixed type (combination of horizontal and vertical), horizontal type of creative component, such as a hobby, are determined. The results of the study of the technical students' professional guidance characteristics during the period of study in higher educational institutions are presented for every group. The peculiarities of characteristics of professional guidance in the groups of examined students with different career orientation and their impact on the career decisions are shown.

Keywords: *guidance, professional counseling, career orientation, career decision.*

Надійшла до редакції 18.12.2015 р.